

Yulduz XAITOVA,
Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti dotsenti v. b, PhD
E-mail: yxaitova28@gmail.com

TDPY Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi dotsenti X.Muhammadiyeva taqrizi asosida

BOSHLANG'ICH TA'LIM DARSLARIDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda fanlarni mavzularini o'rgatishning turli metodikalarini bayon qilinadi. Umum ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida fanlarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalar keltirilgan. Innovatsion texnologiyalar yordamida dars mashg'ulotlarini sifatini oshirish taklif qilingan. Shuningdek, mavzu bo'yicha taklif va xulosalar berilgan. Shuningdek, maqola boshlang'ich sinf o'qituvchisi pedagogik jarayonni to'g'ri boshqara bilishi uchun chuqur bilim va kasbiy kompetensiyaga ega bo'lishi lozimligi haqida ham fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsion texnologiya, axborot- kommunikatsiya texnologiyalari, darsning mantiqiy strukturasi qurish.

ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ НА УРОКАХ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье описаны различные методы преподавания естественных наук в начальных классах. Даны методические рекомендации по использованию инновационных технологий в преподавании предметов в начальных классах общеобразовательных школ. Предлагается повысить качество уроков с помощью инновационных технологий. Также даются предложения и выводы по теме. В статье также указывается, что учитель начальных классов должен обладать глубокими знаниями и профессиональной компетентностью, чтобы правильно управлять педагогическим процессом.

Ключевые слова: Инновационные технологии, информационно-коммуникационные технологии, построение логической структуры урока.

IMPORTANCE OF USING INTERACTIVE METHODS IN PRIMARY EDUCATION CLASSES

Annotation

This article describes different methods of teaching science subjects in primary grades. Methodological recommendations on the use of innovative technologies in the teaching of subjects in the primary classes of general education schools are given. It is proposed to improve the quality of lessons with the help of innovative technologies. Also, suggestions and conclusions are given on the topic. The article also points out that a primary school teacher should have in-depth knowledge and professional competence in order to properly manage the pedagogical process.

Key words: Innovative technology, information and communication technologies, building the logical structure of the lesson.

Kirish. Interfaol metod – ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni shirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega hisoblanadi.

Interfaol mashg'ulot samaradorligi omillari quydagilar:

Hozirda ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlardan biri interfaol ta'lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iboratdir. Barcha fan o'qituvchilari dars mashg'ulotlari jarayonida interfaol usullardan borgan sari kengroq foydalanmoqdalar.

Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslagan holda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi.

Bu masalada amerikalik psixolog va pedagog B.Blum bilish va emotsional sohalardagi pedagogik maqsadlarning taksonomiyasini yaratgan. Uni Blum taksonomiyasi deb nomlanadi. (Taksonomiya-borliqning murakkab tuzilgan sohalarni tasniflash va sistemalashtirish nazariyasi). U tafakkurni bilish qobiliyatlarini rivojlanishiga muvofiq ravishdagi oltita darajaga ajratdi.

Interfaol usullar ko'p turli bo'lib, ularning hammasi ham har qanday progressiv usullar kabi eng avvalo, o'qituvchidan mashg'ulot oldidan katta tayyorgarlik ko'rishni talab etadi.

Boshlang'ich ta'lim fanlarni o'qitishda qaysi mavzular bo'yicha interfaol darslar tashkil qilish maqsadga muvofiqligini hisobga olish zarur. Bunda hap bir mavzu bo'yicha mashg'ulotning maqsadiga to'liq erishishni ta'minlaydigan interfaol yoki an'anaviy mashg'ulot turlaridan foydalanish ko'zda tutiladi.

Interfaol mashg'ulotning samarali bo'lishi uchun o'quvchilar yangi mashg'ulotdan oldin uning mavzusi bo'yicha asosiy tushunchalarni va dastlabki ma'lumotlarni bilishlarini ta'minlash zarurdir.

Interfaol mashg'ulotda o'quvchilarning mustaqil ishlashlari uchun an'anaviy mashg'ulotga nisbatan ko'p vaqt sarflanishini hisobga olish zarur hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Interfaol usullar orqali o'tilgan darslar o'quvchini ijobiy fikrlashga, olingan axborotlarni faollikda hal etishga, fikrini erkin bayon qilishga, hamkorlikda ish yuritishga, fikrni yozma bayon etishga chorlaydi. Interfaol metodlar orqali o'tiladigan darslarda an'anaviy usullardan voz kechish degani emas, balki mazmuni o'zaro faollikda hal eta olishdir. Interfaollik bu faollikdir, ya'ni o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro muloqoti asosida kechadi. Albatta, har bir ishning maqsadi bo'lgani kabi interfaol usullarni qo'llashdan maqsad bo'ladi. Boshlang'ich sinf matematika darslarida interfaol metodlar orqali tashkillashtirilsa, dars ham qiziqarli, ham mazmunli o'tishi mumkin. Chunki, biz bilamizki, boshlang'ich sinf o'quvchilar juda o'yingaro bo'lishadi. Shuning uchun ham darslarni rangbarang metodlarni tashkil qilish maqsadga muvofiq. Masalan, "Ko'paytirish jadvali"ni tushinishida o'quvchi

qiyinaladi. Agar bu mavzularni tushuntirishda interfaol metodlar orqali tushuntirilsa, o'quvchining xotirasiga ham qolishi osonroq bo'ladi. Hozirgi yuksalish va yangilanish davrida yashar ekanmiz biz o'qituvchilar interfaol metodlar asosida dars jarayonlarini tashkil qilamiz. Oddiygina o'qitish metodini olsak, bu tushuncha didaktika va metodikaning asosiy tushunchalaridan biridir. Didaktika va metodikaga oid hozirgi zamon ishlarining ko'pchiligida o'qitish metodlari o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatlari usullari, bo'lib, bu faoliyat yordamida yangi bilimlar, malaka va ko'nikmalarga erishiladi, o'quvchilarning dunyoqarashlari shakllanadi, ularning qobiliyatlari rivojlanadi. [10, 32]

Darsda o'quvchilar faolligini oshiruvchi vositalardan biri-interfaol metodlar hisonlanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'rta Osiyo olimlaridan Forobiy, Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino va boshqa fan M.larini rivojlantirganlar. Xorazmiy olimlarni uchga bo'lib, ularning bir qismi ilmiy kashfiyotlarni ochishda qullaniladigan yo'l-yo'riq va usullarni ishlab chiqib boshqa olimlarning ilmiy izlanishlarini osonlashtiradi, deb yozganida, aynan shu M.larni ishlab chikuvchi olimlarni nazarda tutgan.

Yaqin davr Yevropa faylasuf olimlari ham interfaol matod taraqqiyotiga salmoqli hissa qo'shishdi. F. Bekon, G. Galiley, R. Dekart, G. Leybnits singari faylasuflar metodlar haqida maxsus asarlar ham yozishdi.

Hozirgi zamon fanlarida ko'plab umumiy, xususiy ilmiy interfaol metodlar qo'llaniladi. Ayniqsa, keyingi asrda modellashtirish va matematik interfaol metodlarning yangi shakllari rivojlandi, kibernetik modellashtirish va kompyuter modellashtirish interfaol metodlari jamiyatning qariyb barcha sohalarida keng miqyosda qo'llanilmoqda. Zamonaviy ilmiy interfaol metodlar tadqiqotchilarga dunyo sir-asrorlarini ochishda yordam bermoqda.

Natija va tahlillar. Hozirgi kunda pedagogik faoliyatda turli axborot vositalari (kompyuter, televideniye, radio, nusxa ko'chiruvchi qurilma, slayd, video va audio magnetofonlar) yordamida ta'lim jarayoni tashkil etilishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'qituvchilar oldida ta'lim jarayonida turli axborot vositalaridan o'rinni va maqsadga muvofiq foydalanish vazifasi mavjuddir.

Videotopishmoq metodidan foydalanishda quyidagi harakatlar amalga oshiriladi:

- o'quvchilar e'tiboriga o'rganilayotgan mavzu mohiyatini tasviriy yoritishga yordam beruvchi izohlarsiz bir nechta videolavha namoyish etiladi;
- o'quvchilar har bir lavhada qanday jarayon aks ettirilganini izohlashadi;
- jarayonlarning mohiyatini daftarlariga qayd etishadi;
- o'qituvchi tomonidan berilgan savollarga javob qaytarishadi

Mazkur metod asosida mavzuga doir kompyuter orqali videolavha namoyish etiladi. O'quvchilar videolavha mavzusi, unda ifodalangan mavzu haqida o'z fikr-mulohazalarini bildirishadi.

Boshlang'ich sinf darslarida ko'p qo'llaniladigan interfaol metodlar.

1	"Klaster"
2	"Aqliy hujum"
3	"Davom ettir"
4	"Taqqimot"
5	"Muammoli vaziyat"

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, boshlang'ich sinflarda interfaol va zamonaviy metodlardan foydalanish o'quv jarayonini samarali tashkil etishning asosidir. Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish esa o'quvchilarni mustaqil fikrlashga ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlashni kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lash hamda darsga qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. Zamonaviy ta'lim dasturlaridan xabardor bo'lish imkonini yaratadi. O'qituvchilarning bunday zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib, darslarni ilg'or pedagogik hamda axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilishi ta'lim-tarbiya jarayonini sifatini kafolatlaydi.

«Tabiatshunoslik» fani bo'yicha barcha mavzulari bo'yicha kompyuter testlarini ishlab chiqish mumkin. Masalan: «O'lkamiz suv havzalari», «Ona zamin», «O'rmon va dalalar — tabiat boyligi», «Qishloq xo'jaligi sohalari», «Bizning o'lka», «Yer osti boyliklari», «O'lkamiz hududiy tuzilishi», «O'lka chorvachiligi va o'simliklari» va boshqalar. Ona tili bo'yicha o'rganiladigan so'z leksik mazmunini talqin qilishda va birliklarni turlarga ajratishda o'quvchilarda qiyinchiliklar tug'diradi. Bular: antonimlar, sinonimlar, omonimlar. Testlar orqali o'quvchilarning leksik imkoniyatlari rivojlanadi, so'zning to'g'ri va ko'chma ma'nosini topishga, sinonimlarni to'g'ri tanlashga, sinonimlar, antonimlar va omonimlarni farq qilishga o'rgatadi. Antonimlar bilan ishlashga bag'ishlangan «Teskari o'yin» testidan foydalanish o'quvchilarga darsni tushuntirishga samarali ta'sir etadi.

Masalan, «Elektr jihozlari» (1-sinf), «Yil fasllari» (2-sinf) kabilar asosida o'quvchilarga milliy an'analarimiz, urf-odatlarimiz, iqtisodiy munosabatlar haqida tushunchalar beriladi. Boshlang'ich sinf darslarida interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga imkon beradi. O'qituvchilarning bunday zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib, darslarni ilg'or pedagogik hamda axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilishi ta'lim-tarbiya jarayonini sifatini kafolatlaydi.

Ta'limiy o'yinlarga qo'yiladigan asosiy talablar quyidagilardan iborat:

1. Ta'limiy o'yinlar o'quvchilar yoshiga mos bo'lishi kerakdir;
2. O'yinlar o'tilayotgan mavzu mazmun-mohiyatiga mutanosib bo'lishi lozim;
3. Ta'limiy o'yinlarni o'tkazish vaqti aniq belgilanishi shart;
4. Ta'limiy o'yinlar ham ta'limiy, ham tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi kerakdir;
5. Ta'limiy o'yinlarning o'tkazilish maqsadi, ahamiyati belgilanishi lozimdir. Yuqoridagi talablarga amal qilingandagina dars samaradorligi ortadi va zamonaviy texnologiyalar ta'lim samaradorligiga xizmat qiladi.

Barcha o'quv fanlarida test topshiriqlaridan foydalanish zarurdir. Testlardan dastlab faqat bosma ko'rinishidagisidan foydalangan bo'lsak, hozirda ularni kompyuterda terib, har bir o'quvchi bilan shug'ullanish mumkin. AKT'dan foydalanish yillari davomida 1-sinfdan 3-sinfgacha matematika, badiiy o'qish, ona tili, deyarli barcha mavzulari va boshqa o'quv fanlari bo'yicha qator turli testlarni tayyorlash mumkin.

Endi darslarda faqat bosma shakldagi emas, balki kompyuterli testlardan foydalanish zarurdir. Ular bajarib bo'lishi bilan darhol bahosini olishga imkon beradi, bahoni kompyuterining o'zi taqdim etadi, u yoki bu mavzu bo'yicha kamchiliklarini aniqlashlariga imkon beradi.

Umum ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida turli darslarni AKT foydalanib tashkil qilish tajribalarini tahlili shundandalolat beradiki, ya'ni to'liq ishonch bilan aytish mumkinki, axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan maqsadli foydalanish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

ta'lim jarayonini ijobiy motivatsiyalashni ta'minlaydi darslarni yuqori estetik va emotsional darajada o'tishni (slaydlar, musiqa, animatsiyalar, multimedialar);

o'qitishning yuqori darajadagi differensiyasini ta'minlaydi;

darsda bajariladigan ish hajmini 1,5– 2 baravar oshiradi; bilimni nazorat qilishni takomillashtiradi;

o'quv jarayoni ratsional tashkil qilinadi, darsning samaradorligi ortadi;

o'quvchi faoliyatida izlanish, ijod qilish ko'nikmasi shakllanadi;

elektron kutubxonalarga ,axborot resurslariga, turli-tuman ma'lumotlar tizimiga kirishga imkoniyat yaratadi.

Shuningdek, boshlang'ich ta'lim darslarida interfaol mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining

xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq tanlanadi va tegishli tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol mashg'ulotda ishtirok etish uchun o'quvchilarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iboratdir[10].

ADABIYOTLAR

1. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik. Asqar Mahkam tarjimai.-T.: Sharq NMAK, 2001. – 400 b.
2. Avloniy Abdulla. Turkiy guliston yoxud axloq. – T.: O'qituvchi, 1992.–160 b.
3. Al-Buxoriy, Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil. Al-adab al-mufrad (Adab durdonalari). – T.: O'zbekiston, 1990. – 199 b.
4. Al-Buxoriy, Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil. Hadis. Al-Jome' as-sahih. 4 kitob. 1-kitob. – T.: Qomuslar Bosh tahririyati, 1991. –550 b.
5. Aliyev A. Ma'naviyat, qadriyat va badiyat (Vatan fidoiylari). – T.: Akademiya, 2000. – 630 b.
6. Almetov N. Pedagogika. Savollar va javoblar. O'quv qo'llanma.-Almati: Nurli beyne, 2004.-201 b.
7. Amir Temur o'g'itlari (to'plam)Tuzuvchilar:B.Ahmedov, A.Aminov.-T.: Navro'z, 1992. – 64 b.
8. Baxramov A., Sharipov Sh., Nabiye M. Tabiatshunoslik. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –T.:Cho'lpon nomidagi NMIU, 2019-yil. –28 b.
9. Beruniy, Abu Rayhon. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. Tanl.asarlar.– T.: Fan, 1 t. 1968. – 488 b.
10. Omonov T.T., N.X.Xo'jayev, S.A.Madyarova, E.U.Eshchonov. "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat". Toshkent. "IQTISOD-MOLIYA" 2009. 106-bet.